

<https://doi.org/10.62837/2025.1.142>

ƏLİYEVƏ ESMİRƏ TEYYUB
Odlar Yurdu Universiteti,
Koroğlu Rəhimov küç 13
[**smiralda735@gmail.com**](mailto:smiralda735@gmail.com)

TƏLİM TƏDRİSİN FƏALİYYƏTİNİN TƏŞKİLİ, İDARƏ OLUNMASI METODLARI

Xülasə

Təlim, özünə və ya başqalarına xüsusi dəyərli bacarıqlarla əlaqəli bacarıqların, biliklərin və ya uyğunluğun öyrədilməsi və ya inkişaf etdirilməsi prosesidir. Təlimin məqsədi insanın qabiliyyətini, qabiliyyətini, məhsuldarlığını və performansını artırmaqdır. Bu, texnoloji institutlardakı məzmunun əsasını təşkil edir və şagirdlik kurslarının təməl daşını təşkil edir. Ticarət, peşə, peşə üçün tələb olunan əsas təlimdən əlavə, iş həyatı boyu bacarıqları saxlamaq, təkmilləşdirmək və yeniləmək üçün təlim ilkin səriştədən kənarda davam edə bilər.

Müəllimlər üçün təkcə təlim qanunlarını bilmələri deyil, həm də onların həyata keçirilməsi üçün əlverişli şərait yaradılması vacibdir. Buna yalnız təhsil prosesinin təşkilində təlimin əsas prinsiplərini yaxşı bildiyiniz halda nail olmaq olar. Bu qaydalara didaktik və ya didaktik prinsiplər deyilir. Didaktik prinsiplər: təlimin elmi əsaslarla təşkili; onun təhsil vəziyyəti, müntəzəmliyi və ardıcılığı; Oxucuların fəaliyyətinin görünməsi və məzmunu və öyrənmə haqqında məlumatlılığı; bilik, bacarıq və bacarıqların hərtərəfli inkişafı, həmçinin hər bir şagirdə fərdi yanaşma və s.

İnformasiya texnologiyaları sahəsində dövlət siyasətinin əsas məqsədlərindən biri də yeni informasiya texnologiyaları, multimedia didaktik vasitələri və yeni pedaqoji texnologiyaların inkişafı yolu ilə savadlı gəncləri inkişaf etmiş ölkələrə qoşulmasına və ölkəmizin inkişafına töhfə verməkdən ibarətdir. Tədris metodları təlim prosesində müəllim və şagirdin istiqamətini, tədris prosesinin təşkili və aparılmasını, habelə müəllimin hərəkətlərini müəyyən edir. Bu metodlara şagirdlərin bilik, bacarıq və bacarıqların mənimsənilməsinə kömək etmək üçün müəllimlər tərəfindən istifadə olunan metodlar toplusu daxildir. Təhsil sistemində tədris metodları ilə yanaşı, “metod” və “vasitə” terminlərindən də istifadə olunur. Metod konkret tədris materialının ötürülməsində istifadə olunan əsas tədris metodu ilə yanaşı, başqa tədris metodunun bəzi elementləri ilə işləməkdən ibarətdir. Kompüter tədris prosesinin effektivliyini artırmaq üçün güclü vasitədir, çünki o, təhsil məlumatlarının təminatının keyfiyyətini artırır, təhsil elminə marağı artırır, təlimin maraqlı olması imkanlarını artırır və tədrisin idarə edilməsi metodlarını təkmilləşdirir. Əldə edilmiş biliklərə əsaslanaraq hər bir ixtisaslı mütəxəssis öz işinin ustası olmalı və təlim zamanı dərslərin müxtəlif təşkili formalarından istifadə etməyi bacarmalıdır. Bu günün ən mühüm problemi gənclərin ali təhsilli, ictimai-siyasi

həyatda müstəqil, peşəkar bacarıqlara malik, ölkəmizin bu gününü və gələcəyini müəyyən edən şəxsiyyət kimi formalaşmasıdır. Şəxsiyyətin formalaşması hərtərəfli anlayışdır və o, həm də təhsil və təlimi əhatə edir. Elm və texnologiyanın və informasiya axınının sürətli inkişafı dövründə məktəb sisteminin yenidən nəzərdən keçirilməsinə və təkmilləşdirilməsinə ehtiyac var. Xüsusilə, dərslərdə və sinifdənənar məşğələlərdə informasiya-kommunikasiya vasitələrindən, internet texnologiyalarından istifadə və onların nəticələrinin təmin edilməsi getdikcə daha aydın görünür.

Açar sözlər: təlim, metod, informasiya, bacarıq, fəaliyyət

Müəllimlər bir çox prinsiplərə əməl etməlidirlər. Təhsilin elmi təşkil prinsipi şagirdlərin təlim-tərbiyə işini stimullaşdırmaq, onların əqli qabiliyyətlərini inkişaf etdirmək və onlara müstəqil iş öyrətmək üçün texniki termin və metodlardan istifadə edilməsindən ibarətdir. Təhsilin tərbiyəvi xarakteri şagirdlərin peşə biliklərinə yiyələnməsinə, onların əqli inkişafının və dünyagörüşünün inkişafına şərait yaradır. Müəllim təhsilin həyata keçirilməsində şagirdlərə öz peşəsinə məhəbbət, nizam-intizam, öz işini planlaşdırmaq bacarığı və komandada işləmək bacarığını aşılmalıdır. Onlar elə qurulmalıdır ki, baxışları formalaşsın. Vizuallaşdırma prinsipinə canlı hadisələrin inkişafı və öyrənilənin qavranılması daxildir. Vizual təhsil prinsipi aydın təsvirlər vasitəsilə tədris materialının birbaşa qavranılmasını təmin edir.

Təlim prosesində əyani vasitələrdən istifadə etmək; tələbələrin elmi biliklərə yiyələnməsinə və bacarıqlarının artırılmasına kömək edir. Əyani vasitə köməkçi olacaqsa, diqqətinizi əsas vasitəyə, yəni müşahidənin məqsəd və vəzifələrini artırmağa yönəltmək vacibdir. Yu.Komenski biliyin mənimsənilməsi prosesində əşya və hadisələrin müşahidəsi, qavranılması və qavranılmasının vacibliyini bildirərək yazırdı: "Qulaqlı görüntü eşitdiyini eşitməli, iyləməli və hiss etmək mümkün olanı başa düşməlidir, hiss bir neçə hissini varlığını hiss etmək etmək lazımdır. Öyrənmək üçün hər şeyi bilavasitə müşahidə və həssaslıq əsasında öyrətmək lazımdır". Bu, nəzəri kursların tələblərinə uyğun olmalıdır, plakatlar, videoçarxlar, xüsusi materiallar hazırlanmalıdır. Tədris aktuallığı prinsipi tələbələrin öz əqli və həssaslığını nəzərə almağı tələb edir. Fiziki xüsusiyyətlər təhsilin yaradıcı yollarının yaradılmasını nəzərdə tutur. Diqqətli hazırlıq prinsipi. Bu prinsipə əsasən müəllim praktiki laboratoriya işlərinə nəzarət edir. Diqqətli planlaşdırmanı təmin etmək üçün öyrənilən materiallar müntəzəm olaraq yenilənir, yeni materiallar gücləndirilir və təlim aşağıdakı kimi aparılır:

- Güclü ixtisas əldə etmək üçün iş üsullarının tez-tez təkrarlanması;
- Şagirdlərə texniki ədəbiyyat və məlumat kitabçalarından istifadə vərdişlərini öyrətmək;
- sadə məşqlərdən daha mürəkkəb bacarıqların formalaşdırılması məşğələlərinə keçid və istehsalat yaxınlığında dərslərin keçirilməsi. Hər bir tələbəyə fərdi yanaşma

tələbələrin hərtərəfli hazırlanmasını, vaxtında dəstəklənməsini, təşəbbüskarlıq və yaradıcılıq üçün şərait yaradılmasını tələb edir. Müəllim hər bir tələbənin təsvirini oxumalı və onların xüsusiyyətlərini nəzərə almaq üçün dərsə başlamazdan əvvəl onlardan hər biri ilə müsahibə aparmalıdır.

Nəzəri və praktiki təlimin təşkilati formalarının düzgün seçilməsi vacibdir. Dərslərin yeri və cədvəli, tələbələrin fəaliyyəti və sinifdə təsnifatı - bütün bunlar müəllim və tələbələr arasında münasibətlərin əhəmiyyətindən bəhs edir. Dərslərin yüksək səviyyədə təşkili və keçirilməsi üçün tədris metodlarından rəşional və səmərəli istifadə edilməlidir. Tədris metodları təlim prosesində müəllim və şagirdin istiqamətini, tədris prosesinin təşkili və aparılmasını, habelə müəllimin hərəkətlərini müəyyən edir. Bu metodlara şagirdlərin bilik, bacarıq və bacarıqların mənimsənilməsinə kömək etmək üçün müəllimlər tərəfindən istifadə olunan metodlar toplusu daxildir. Təhsil sistemində tədris metodları ilə yanaşı, “metod” və “vasitə” terminlərindən də istifadə olunur. Metod konkret tədris materialının ötürülməsində istifadə olunan əsas tədris metodu ilə yanaşı, başqa tədris metodunun bəzi elementləri ilə işləməkdən ibarətdir. Vasitə təlim metodologiyası üçün zəruri olan köməkçi təlim materiallarının, avadanlıqların işlədilməsi deməkdir.

Tədris metodları tədris prosesində və pedaqoji tərəkürün çoxəsrlik tarixində mühüm dəyişikliklərə məruz qalmışdır. Pedaqogikada tədris metodlarının təsnifatı və müəyyənləşdirilməsinə eyni yanaşma yoxdur. Bəzi müəlliflər bilik mənbələrinin xüsusiyyətlərini tədris metodlarının müəyyən edilməsində əsas hesab edirlər; məsələn, şifahi (müsahibələr, izahatlar, bəyanatlar, texniki ədəbiyyatla tələbələrin müstəqil işi və s.); Nümayiş (filmlərin nümayişi, tələbələrin müstəqil monitorinqi və s.); praktiki (məşqlər, iş üsulları, praktiki laboratoriya işləri) və s. Son zamanlar pedaqoji nəzəriyyə və praktikada şagirdlərin idrak fəaliyyətinin vəziyyətinə görə təsnifat metodlarından istifadə olunur.

Tədris prosesində istifadə olunan metodlar şagirdlərin fəallığını artırmağa və şagirdlərin öyrəndikləri təlim materialına dərindən cəlb olunmasını təmin etməlidir. Metodlar sistemi İ.Ya tərəfindən təklif olunmuşdur.. Bu fəaliyyətin əsasını tələbələrin idrak fəaliyyəti təşkil edir. Demək istədiyim: İzah vizual üsuldur. Müəllim şagirdlərə məlumatı oxumaq, başa düşmək və onların yaddaşında saxlamaq üçün müxtəlif vasitələrlə təmin edir. Xatırlamağın yolu. Tədris tapşırıqları sistemində uyğun olaraq tələbələrin idrak fəaliyyətini təşkil edir. Şagirdin vizuallaşdırma bacarığı da var. Şagirdlər öyrəndikcə birinci metodun digər üsullarla birlikdə istifadəsi genişlənir. Problemin formalaşdırılması. Müəllim problemlı vəziyyət yaradır. Kurs boyu o, bunu necə həll edəcəyini izah edəcək və qərar verəcək. Şagirdlər müəllimlə birgə problemlərin həllində fəal iştirak edirlər. Qismən tədqiqat və ya evristik metod. Müəllim təlim problemini göstərir, onu köməkçi hissələrə ayırır və şagirdlərə onun həlli yolunu təklif edir. Bu zaman müəllim şagirdlərə bəzi sahələr, məsələn, əvvəlcədən hazırlanmış suallar haqqında məlumat verəcəkdir. Tədqiqat

metodu. Bu, yeni problemlərin həllində tələbələrin müstəqil tədqiqatlarının və yaradıcı işlərinin təşkili üsuludur. Bu halda müəllim onlara problemi deməyəcək. Ənənəvi tədris üsulları - şifahi təqdimatlar, izahatlar, müsahibələr, mühazirələr, oxu; təcrübələr, təbii obyektlərin, əyani vəsaitlərin nümayişi; tapşırıqlar, yazı, qrafik iş, laboratoriya işləri. Təsvir edilən üsullar alət və üsullar kimi istifadə olunur və müəllim onlardan istifadə edərək sinifdə yüksək səviyyədə tədris edir. Praktiki metod – məşğələlərə, müstəqil tapşırıqlara, praktiki və laboratoriya işlərinə əsaslanan tədris materialının formasıdır. İstehsalat təlimində bu üsula iş üsulları, tapşırıqların yerinə yetirilməsi zamanı müstəqilliyin inkişafı üzrə nümunəvi işlər, həmçinin idarəetmə prosesinin idarə edilməsi üzrə laboratoriya və praktiki məşğələlər daxildir.

Ədəbiyyat

1. Bosova L.L., Bosova A.Yu., Zubchenok N.E. The creation and use of electronic educational resources for general education: a monograph.
2. Minkovich Tatyana Vladimirovna. Laboratory and practical work in the methodological training of computer science teachers. - Innovative projects and programs in education.
3. Personalizing Education: from research to policy and practice, Paper No11, September 2007.
4. Tangirov H.E., Rakhmatov A.Sh., Raxmonkulov F.P. The main technologies for the creation of electronic teaching aids // Actual scientific research in the modern world: XIII International. scientific Conf., May 26-27, 2016, Pereyaslav-Khmelnitsky. // Sat scientific works - Pereyaslav-Khmelnitsky, 2016. - Issue. 5 (13), part 4 .- 108-112-p.
5. Non-governmental educational institution of additional education "INTELLIGENCE" Adobe Photoshop. Task number 2.6. Text effects. Laser inscription (imitation of neon light) Filters, tone curves, channels Available from World Wide Web:
6. Tangirov H.E., Mamatkulova U.E., Bazarboeva Ch.A., Egamkulov Sh.A. The use of electronic educational resources in teaching algebra in secondary schools // Young scientist. Monthly scientific journal.
7. Tangirov Kh.E. The use of electronic educational resources for individualization in the process of teaching algebra in schools // European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences. Progressive Academic Publishing.
8. Bennett, D.B. (1988-89). Four steps to evaluating environmental education learning experiences. The Journal of Environmental Education.
9. Block, H.J. (1984). Making school learning activities more playlike: Flow and mastery learning. The Elementary School Journal.

10. Bloom, S.B. (1978). New views of the learner: Implications for instruction and curriculum. Education Leadership.
11. Braus, A.J., & Wood, D. (1993). Environmental Education in the Schools. Creating a Programme that works!
12. Cohen, S. (1994). Children's environmental knowledge. In R.A.Wilson (Ed.), Environmental Education at the Early Childhood Level.
<https://www.indeed.com/career-advice/career-development/strategies-for-teachers>
<https://www.prodigygame.com/main-en/blog/teaching-strategies/>
<https://www.education.vic.gov.au/Documents/school/teachers/support/high-impact-teaching-strategies.pdf>

Əliyeva Esmira Teyyub

METHODS OF ORGANIZATION AND MANAGEMENT OF TEACHING AND EDUCATIONAL ACTIVITIES

Summary

Training is the process of teaching or developing skills, knowledge or aptitudes related to skills of particular value to oneself or others. The purpose of training is to increase a person's ability, capacity, productivity and performance. This forms the basis of the content in technological institutes and is the cornerstone of apprenticeship courses. In addition to the basic training required for a trade, profession, occupation, training can continue beyond the initial qualification to maintain, improve and update skills throughout working life.

It is important for teachers not only to know the laws of training, but also to create favorable conditions for their implementation. This can be achieved only if you are well versed in the basic principles of training in the organization of the educational process. These rules are called didactic or didactic principles. Didactic principles: the organization of training on a scientific basis; its educational status, regularity and sequence; Visibility of students' activities and awareness of the content and learning; comprehensive development of knowledge, skills and abilities, as well as an individual approach to each student, etc.

One of the main goals of state policy in the field of information technologies is to contribute to the integration of educated youth into developed countries and the development of our country through the development of new information technologies, multimedia didactic tools and new pedagogical technologies. Teaching methods determine the direction of the teacher and student in the learning process, the organization and conduct of the learning process, as well as the teacher's actions. These methods include a set of methods used by teachers to help students master knowledge, skills and abilities. Along with teaching methods, the terms "method" and "means" are also used in the education system. A method consists of working with some elements of another teaching method, along with the main teaching

method used to transmit specific educational material. A computer is a powerful tool for increasing the effectiveness of the educational process, because it increases the quality of educational information provision, increases interest in educational science, increases the possibilities of interesting training, and improves teaching management methods. Based on the knowledge acquired, each qualified specialist should be a master of his or her own work and be able to use various forms of lesson organization during training. The most important problem of today is the formation of young people as individuals with higher education, independent in socio-political life, with professional skills, who determine the present and future of our country. The formation of personality is a comprehensive concept and it also covers education and training. In the era of rapid development of science and technology and information flow, there is a need to review and improve the school system. In particular, the use of information and communication tools, Internet technologies in lessons and extracurricular activities and the provision of their results are increasingly evident.

Keywords: training, method, information, skills, activity

Əliyeva Esmira Teyyub

МЕТОДЫ ОРГАНИЗАЦИИ И УПРАВЛЕНИЯ УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ

Резюме

Обучение — это процесс обучения или развития навыков, знаний или способностей, связанных с навыками, представляющими особую ценность для себя или других. Цель обучения — повысить способности, потенциал, производительность и эффективность человека. Это составляет основу содержания в технологических институтах и является краеугольным камнем курсов ученичества. В дополнение к базовой подготовке, необходимой для ремесла, профессии, занятия, обучение может продолжаться и после получения начальной квалификации для поддержания, улучшения и обновления навыков на протяжении всей трудовой жизни.

Для учителей важно не только знать законы обучения, но и создавать благоприятные условия для их реализации. Этого можно достичь, только хорошо разбираясь в основных принципах обучения в организации образовательного процесса. Эти правила называются дидактическими или дидактическими принципами. Дидактические принципы: организация обучения на научной основе; его образовательный статус, регулярность и последовательность; Наглядность деятельности учащихся и осознание содержания и обучения; Всестороннее развитие знаний, навыков и умений, а также индивидуальный подход к каждому ученику и т. д. Одной из основных целей государственной политики в области информационных технологий

является содействие интеграции образованной молодежи в развитые страны и развитию нашей страны посредством разработки новых информационных технологий, мультимедийных дидактических средств и новых педагогических технологий. Методы обучения определяют направление деятельности учителя и ученика в процессе обучения, организацию и проведение учебного процесса, а также действия учителя. Эти методы включают в себя совокупность методов, используемых учителями для помощи ученикам в овладении знаниями, навыками и умениями. Наряду с методами обучения в системе образования также используются термины «метод» и «средство». Метод состоит из работы с некоторыми элементами другого метода обучения, наряду с основным методом обучения, используемым для передачи конкретного учебного материала. Компьютер является мощным средством повышения эффективности образовательного процесса, поскольку повышает качество предоставления учебной информации, повышает интерес к педагогической науке, увеличивает возможности интересного обучения, совершенствует методы управления обучением. На основе полученных знаний каждый квалифицированный специалист должен быть мастером своего дела и уметь использовать различные формы организации урока в процессе обучения. Важнейшей проблемой сегодняшнего дня является формирование молодых людей как личностей с высшим образованием, самостоятельных в общественно-политической жизни, обладающих профессиональными навыками, определяющих настоящее и будущее нашей страны. Формирование личности — это комплексное понятие, оно охватывает также образование и обучение. В эпоху бурного развития науки и техники и информационного потока возникает необходимость пересмотра и совершенствования школьной системы. В частности, все более очевидным становится использование информационно-коммуникационных средств, интернет-технологий на уроках и внеклассных мероприятиях и предоставление их результатов. **Ключевые слова:** обучение, метод, информация, навыки, деятельность

Rəyçi: Dos.f.f.d.Abdurəhmanova Səadət Xəlid qızı